

— Շատ աղէկ, ուրեմն. քու թոյլ-
տուութեամբդ ինձի կ'երևայ որ ա-
ռանց ժամանակ կորսնցընելու պէտք
է բաժակի ողջոյնը տանք անոր:

Կը շարունակուի:

ՄԱՔ-ՄԱՌՆ

ԴՈՒՔՍ ՄԱՃԷՆ ԴԱՅԻ

Մաճէնդայի դուքսը քաջ զօրական մը
հանդիսացաւ բովանդակ իր կենացը մէջ,
և վերջին պատերազմին ատենն ալ ան-
մահական անուն թողուց, թէ և ան-
յաջող բազդ ունեցաւ: Կայսերական
Գաղղիոյ վերջին ահաւոր պատերազմը
տուաւ Սետանի մօտ, երեք օր շարու-
նակ զարմանալի ու տիտանական զօ-
րութեամբ կռուելով գերմանական պա-
տերազմափորձ և բազմաթիւ բանա-
կացը դէմ, Պաղէն Մարաշխտին հետ
միանալու վախճանաւ, որ արդէն ինքն
ալ Մէյցէն ելլելու փորձ կը փորձէր:
Բայց երկուքն ալ ձախորդ բախտի հան-
դիպեցան. պաշարուելով Մաք-Մաոն
յամենուստ թշնամոյն բանակէն, և
երրորդ օրն ինքը մահացու վիրաւո-
րուելով, որով անհնարին եղաւ Պաղէ-
նէ ալ օգնութիւնն ստանալ:

Մաք-Մաոն ծնաւ յամին 1808 յու-
լիսի 13, Սոնի և Լուարի կողմերը իր
ընտանեացը վերաբերող զղեկին մէջ:
Ինքը իռլանտացի հին և կաթողիկէ ըն-
տանեաց սերունդ է, որոնք Ստուառ-
դեանց իյնալէն ետքը Գաղղիոյ մէջ հաւ-
տատեր էին իրենց բնակութիւնը: Հայ-
րը Գաղղիոյ ծերակուտէն էր (pair de
France) և անձնական բարեկամ Կարո-
լոս Ժ Թագաւորին: Սկսաւ պատա-
նեակն Մաք-Մաոն իր զինուորական
հրահանգութիւնը վէրսայլի նախակըր-
թական դպրոցին մէջ, և կատարելա-
գործեց զայն Սէն Սիրի զինուորական
դպրատունը անցնելով յամին 1825,
ուսկից անցաւ սպայակուտին մէջ. և
յամին 1830 Ալճէրիի արշաւանաց մաս-
նակցեցաւ և փայլելով մէկէն իր զի-

նուորական զօրաւոր հանճարովը, քիչ
ժամանակուան մէջ այլ և այլ զօրապե-
տաց օգնական անուանեցաւ:

Յամին 1832 Ափրիկէէն դառնալով
Աշար զօրապետին օգնական եղաւ Ան-
վերսայի պաշարման ժամանակ: Գնդա-
պետ անուանելով 1833 տարւոյն վեր-
ջերը՝ նորէն Ալճէրի զրկուեցաւ, ուր
նշանաւոր հանդիսացաւ շատ մը պան-
ծալի գործերով, և մասնաւորապէս յա-
մին 1837 Կոստանդինայի յարձակման
ժամանակ: Հետզհետէ զինուորական
դասակարգութեան մէջ բարձրանալով
ցրցուցած քաջութեամբը, հազարա-
պետ անուանուեցաւ: 24 ապրիլի 1845,
ջոկատի զօրավար՝ 12 յունիսի 1848,
և վերջապէս զօրաբաժնի զօրավար՝ 6
յուլիսի 1852: Լէգէոնի պատուոյն մէջ
հետզհետէ բարձրացաւ իր արդեանցն
համար. սպայ՝ նոյեմբեր 1837, հրամա-
նատար՝ յուլիսի 1849, մեծ սպայ՝ օգոս-
տոսի 1853, և մեծ խաչ՝ սեպտեմբերի
1855, ու սինկղիտոս՝ 24 յունիսի 1856:
Մինչև 1855 Ափրիկէի բանակին մէջ
մնաց, ուր շատ մեծ անուն ստացաւ
այլ և այլ առթով և մասնաւորապէս
Մարոքի սահմանները դտնուող ցեղից
դէմ ըրած արշաւանօքը, երբ Օրան
դաւառին հրամանատարն էր:

Մաք-Մաոն խրիմի պատերազմին
ժամանակ Պոպէ զօրապետին բանա-
կին մէջ կը հրամայէր, որ սեպտեմբե-
րի 8ին իր զօրաց անհաւատալի քաջու-
թեամբը՝ յաջողեցաւ քանի մը փայրկե-
նի մէջ Մալաբոֆի ամրութեանց տի-
րելու, և երգումն ըրաւ մնալու հոն
մեռեալ կամ կենդանի, և դէմ կեցաւ
ժամերով Ռուսաց յետին յուսահատա-
կան յարձակմանցը. որոնք յոգնելով
անոր անտեղիտալի յամառութենէն՝
վերջապէս որոշեցին ետ քաշուիլ: Երբ
Գաղղիա դարձաւ, Կայսրը ի վարձ ի-
րեն այս փառացի գործոյն, Լէգէոնա-
կան պատուոյն մեծխաչ չքանչանով
պատուելէն զատ, ծերակուտի ալ ան-
դամ անուանեց՝ ինչպէս վերն յիշեցինք:
Յետագայ տարին Գապիլներուն դէմ
նորէն Ալճէրի զրկուեցաւ, և 1858ին

Ալէէրի բոլոր ցամաքային ու ծովային զօրութեանց ծայրագոյն հրամանատարութեան պատիւն ստացաւ: Մաք-Մաոն նոյն ատենուան Ալէէրի և զաղթականութեանց պաշտօնէին՝ Նաբուէոն իշխանին՝ հետ գլխութիւն ունե-

տիրելով, յունիսի հին Մաճէնդայի յաղթութիւնը վճռողն ինքը եղաւ: Այս բանիս վրայ Մաճէնդայի դուքս տիտղոսը տրուեցաւ իրեն, և Գաղղիոյ Մա-րաշխտ ըլլալու պատուոյն արժանա-ցաւ:

ՄԱՔ-ՄԱՈՆ ԴՈՒՔՍ ՄԱՃԷՆԴԱՅԻ

նալով, այս պատճառաւ Նաբուէոն իշխանը հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն:

Մաք-Մաոն 1859ին խտալիոյ պատերազմին մէջ երկրորդ բանակին կը հրամայէր, ուր Գալլիպոլիոյի քով Դիլի-նոյ գետին ձախակողմեան ամրոններին

Սորֆէռինոյի պատերազմին մէջ ալ քիչ մասն չունեցաւ Մաք-Մաոն:

Բրուսիոյ Գալլիէլմոս Գ այժմեան թագաւորին թագաւորութեան հանդի-տին Գաղղիոյ կողմանէ նուիրակ դըր-կուեցաւ Մաք-Մաոն՝ ի Պեռլին, նոյեմ-

բեր 1861, ուր արտաքոյ կարգի ճոխութիւն ու շքեղութիւն ցըցուց: Յամին 1862 Շալոնի բանակետդին հրամանատարն եղաւ, և յամին 1864 սեպտեմբերի մէջ Ալճերիի ընդհանուր կուսակալ կարգեցաւ փոխանակ հանգուցեալ Բելիսիէ մարաշախտին:

Անցեալ տարուան ահաւոր պատերազմին մէջ ալ նոյն արութիւնը ունեցաւ Մաք-Մաոն, բայց ոչ նոյն բախտը:

ՊՐԱՀՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԸ

(Տես երես 24:)

Երբ Ափրիկէի եզերքը հասաւ, այն երկիրը ուր Գաղղիացիք նախ պատերազմը տարեր էին, բայց ապա իրենց ճարտարութիւնը զարգացընելու կը ջանային, զարմացաւ տեսնելով թէ որչափ մարդկային ոգին ընկերակցութեան կը հակամիտի, և հասկըցաւ որ քաղաքականութեան բողբոջը բարբաբոսաց մէջ ալ տնկուելով՝ յաջողութիւն կը գտնէ: Ահա, ըստ ինքնիրեն, այս քորոյի ծառին ընկոյզն է՝ զոր Աստուծոյ ձեռքը արգասաւոր ծառէն փրցուցած է. շատ օրեր Ովկիանոսի ալեաց վրայ թափառական ծփելէն ետե՛ վերջապէս հրակէզ ծովափ մը կը նետուի, ուր արեւը զանիկայ կը բեղնաւորէ: Այնուհետեւ այն տեղն, ուր առաջ միայն աւաղուտ անապատ մը կը տեսնուէր, պերճ արմաւենին քիչ աւտենուան մէջ իր հազարաւոր բողբոջներն կը տարածէ, որք իրեն պէս պրտղով ու շուքով երկիրը կը զարդարեն:

Նաեւ Սպանիացւոյ մը հետ ծանօթացաւ, որ իր ճամբորդութեան նպատակը իմանալով, յորդորեց զինքը՝ որ իր աշխարհին ալ այցելութիւն ընէ, որ առիւծներու կողմանէ ուրիշ ամեն աշխարհներէ աւելի ճոխն է: Ուստի գաղղիացի նաւով մը ճամբայ ելաւ, և քանի մը օր նաւարկութէն վերջը, Գատիլէ հասաւ. անկից ալ երկրին դէպ'ի ներսերը զնայ: Ամեն տեղ անմշակ դաշտե-

րու, հոյակապ շէնքերու մնացորդներ կը տեսնէր. երկրին բնակիչներուն ոմանց քով դժնդակ խեղճութիւն, այլոց քով ալ մեծածոխ հարստութիւն մը: Ինքն իրեն հարցուց՝ թէ ինչպէս այնպիսի ազնուական յատկութեամբ լի երեցող և գեղեցիկ առածներ ունեցող ժողովուրդ մը կրցեր է ասանկ խոր խեղճութեան և յետին ցածութեան մէջ իյնալ: Բայց Սեիլիոյ քովէն անցնելուն ատեն, քարէ շէնքի մը կտորները տեսաւ, զոր Գուէյիւմաուէրոյ¹ կը կոչէին, և զոր նորոգելու համար մեծ փափագ ունէին: Երբոր հարցուց՝ թէ ինչ բանի կու գային այն շղթայաւոր սիւները, մարդասիրութեամբ իրեն իմացուցին որ՝ անոնք պատժապարտաց դատակնքոյն տեղերն էին:

Երբ Գասղիլիոյ երկիրը հասաւ, յետ շատ մը աղբատ գեղացիներու ուղորմութիւն բաժնելու՝ որոնց մշակեալ երկիրները տարուէ տարի մեծամեծաց անհուն հօտերէն կ'ապականէին, մարդավար և անպաճոյճ կեանք վարող մարդ մը հարցուց, որ իր նախնեաց մէկուն բովանդակ առակաբան իմաստութիւնը ժառանգած էր, և որ, թէպէտ և շատ ծեր էր բայց դեռ ևս իր ամենայն հարցմանցը պատասխանելու կարող էր: Իրաւ որ զինքը խաբած չէին, վասն զի իմաստուն Սանգոյին թողնորդին Արկամէզիլի երկրին մէջ դեռ ևս կ'ապրէր, ուստի և չերկրայեցաւ ամենևին ինքը երթալու գտնելու: Այս ծերունին չղացաւ իր գանձը անոր ցուցնելու, և ահաւասիկ վեց հազար առածից մէջէն Պրահմանին ընտրածներն ասոնք են.

Ամեն չարագործին՝ իր չար օրը որոշուած է:
Ո՛վ որ չարութեամբ կ'ապրի՝ միշտ երկիւղի մէջ է:

Իարւոյն խնդիր ընելու է, չարին՝ սպասելու է:
Երախտագիտին ուղածէն աւելի տուր:

Ինչպէս ժանգը երկաթին, այսպէս նախանձը չարագործին:

Աւելի կոյր եղի՛ր՝ քան թէ չարատես:

Ո՛վ որ բարեկամ ունի՝ հարուստ է:

Չարութիւնը թէպէտ և ճշմարտութիւնը կը մթնցընէ, բայց նոյնը մարեւ չը կրնար:

¹ Մուրացկաններու արգելադրան: